

LUKÁCS LÁSZLÓ

Balás Bélával

1941-ben született Budapesten. Gyermekkorától a Regnum Marianum közösség tagja. 1959-ben a budapesti Piarista Gimnáziumban érettségizett, majd az esztergomi érseki Hittudományi Főiskolán tanult. A Belügyminisztérium parancsára másfél évre meg kellett szakítania tanulmányait. Ekkor a lábatlani iparvidéken, egy plébánián dolgozott, közben tanult és titkon vizsgázott. 1965-ben pappá szentelték. Első állomáshelyén, Nagymaroson elkezdte az intenzív ifjúsági munkát. 1969-től az ország egyházi középiskolaiba híroták diák-lelkigyakorlatokra, részt vett hittankönyvek szerkesztésében. Állami nyomásra hat év alatt hétszer áthelyezték. 1977-től a Komárom megyei Bajót községben volt plébános. Itt lelkigyakorlatos házat hozott létre, országos ifjúsági találkozót szervezett. Egyik elindítója volt a nagymarosi találkozónak, az ifjúsági vezetőképzőnek, az újrainduló Zászlónk folyóiratnak. 1992-ben veszprémi segédpüspökké szentelték, majd 1993. május 30-án kinevezték az újonnan megalakított kaposvári egyházmegye első megyéspüspökévé. Jelmondata: „Számomra az élet Krisztus.” A Magyar Katolikus Püspöki Konferencia Világiak Bizottságának (Ifjúsági Bizottság) tagja.

A magyar társadalom mély változásokon megy át. A válság számos jele mellett fel tűnnek azonban bízható jelenségek is. Mely változások a legfontosabbak az egyház szempontjából? Milyen problémákkal kell szembenéznie, milyen új lehetőségeket kínál számára a jelen helyzet?

Világunk viharos gyorsasággal változik. Legszenbetűnőbb a tekintély válsága. Ami eddig a kamaszok sajtósága volt, az általánossá vált. Mindenki serdül. Számos csalódás után, jelentős felfedezések nyomán felértékelődött a tapasztalat.

A lényeglátást megelőzte a belátás, az „esszencializmust” leelőzte az „egzisztencializmus”. Ezt lehet sajnálni, de attól még marad a tény. A „hírt” csak a „hírnök” miatt fogadják el. Természetesen a hírnöknek hitelesnek kell mutatkoznia. Az igehirdető személy, vagy ha tetszik, az egyház szavahihetősége (az „acceptabile”) megelőzi a hirdett igazság befogadását, ami az ismert fokozatokon át („credibile — credendum — credo”, vagyis „hihető — hinnem kell — hiszem”) történik. Ma reménytelen bármit úgy képviselnünk, hogy idézeteket ismétlünk, törvényeket emlegetünk, vagy az „ellenfél” vétkeit soroljuk. A másikat nem kell tetten érni, édes kevés, hogy kioktatjuk. Csakis alázattal közelíthetjük meg. Ady szavával ő „titok, idegenség”. Neki nem a mi „módszerünkre” van szüksége. A Saint-Exupéry ajánlotta kisherceg-róka találkozás, benne az ő szótlán, fokozatos közeledésük szép ugyan, de sajnos csak mese. Az Ember akkora „feladat”, annyira erős „vár”, hogy csak Isten tudja bevenni. Az eredményes kommunikációban a legfontosabb az ima („acceptabile” — „credibile” — „misericordia”!).

Atgondolandó még szavaink és dalaink, rítusaink és ritmusaink eróziója. Nyelvezetünk, szokásaink az élet tünetei, az élet pedig szakadatlanul alakul. Ami rajtunk túl van, arról úgy beszélünk, hogy

„örök”. Örök liturgia viszont csak a mennyben van, az Ige ugyanis megtestesült. Ezt mi úgy éltük meg, hogy „meghasadt az Ég”, a Kiszjézus növekedett, a kereszten haldokló végrendelkezett, egyháza pedig él mint Titokzatos Teste. Ez mind-mind történést, sőt bizonyos értelmű változást jelent. A kialakult rendet újból és újból módosítják a zavaró emlékek, a mulékony képzettársítások, a meglepő felismerések. A hűség nem azonos a kataton merevséggel. Annak idején Jonathan Swift a felnőtteknek szánt Gulliver szatírában ironizált a tudósok szigetéről, ahol a halhatatlan ősöket csak tisztelettel kerülgetni lehetett, mert az egymást követő nemzedékeknek már elveszett a közös nyelvük. Jézus példája mutatja, néha épp a tartalom átmentése végett szükséges a forma változtatása. Ő azt vallotta, hogy a „szombat van az emberért” (Mk 2,27), és figyelmeztetett, „az új bor új tömlőbe való” (Mk 2,22).

És még valami. Tapasztalatom szerint nyitottabbak a keresztény Jóhirre azok, akik megvallják, hogy nem hívők és távol maradnak (vö. Lk 18,14). Az asztal végétől csak feljebb lehet telepedni. Akik ragaszkodnak a jól értesültségükhöz és állítják, hogy büntelenek, azoktól többnyire csak kritika telik.

E szempontból a nyugati „elvilágiasodás”, vagy a durvább, keleti „fenyegetettség” jót is eredményezhet. Az első jeruzsálemi üldözés elindította a missziót. Szent Pál megvertetéséből misztika keletkezett, a későbbi teológiai feszültségek építő zsinatokat eredményeztek. Az állam és egyház szétválasztása lehetővé tette Isten népének nagykorúságát.

A hagyományok bomlása ijesztő ugyan, de napjaink konvertitái, a kisközösségek buzgósága, a karitász hősei reményt keltenek. Az alkony és a hajnal váltakozása nappalaink velejárója. A technika fejlődése nemcsak kísértésforrás, lehet az hátszél is a jó irányába. A határtalanná váló világ, az azonnali kapcsolatteremtés lehetősége távlatokat nyit. A kinyilatkoztatás birtokában immár nemcsak adópai vagyunk „görögnek és barbárnak” (Róm 1,14), hanem törleszthetünk is.

Véleménye szerint melyek a mai ember (öregék, aktív korúak, fiatalok) legfőbb problémái? Milyen zsákutcák állnak előttünk, és milyen kiutak? Milyen válaszokat tud adni az egyház?

A gyorsuló világ megviseli annak lakóját. A nemzedékek szétcsúsznak, a személyek elmagányosodnak. Hiányzik az öröm, sűrűsödnek a pótmegoldások. Ebben a helyzetben nem az a szenzáció, hogy Jézus a „hegyen” ült, még csak nem is az a döbbenet, hogy benne megszólalt a Végtelen, hanem az a Jóhír, hogy „boldogságot” hozott. Az egyház nemcsak tanít, hanem gyógyít is. Sőt, miként Jézus tette, előbb kell gyógyítanunk, vigasztalnunk, utána bölcselkedhetünk. Rá kell kopognunk az idősek magányára. Bele nem fáradhatunk az elismerésbe, a válaszolásba, a megemlékezésbe, a hálába. A levelek, a látogatások, de még egy telefon is életet menthet. Nem hagyhatjuk magukra azokat, akikre veszély leselkedik, akár beteges kötődésben, akár munkamániában vagy depresszióban.

Az Egyházi Törvénykönyv a plébánosok számára előírja a családlátogatást (529. kánon). Már Szent Pál leírta a törődés mikéntjét

(1Kor 13,4). Hazánkban mindenki visszasírja a betegápoló nővéreket, Teréz anya India büszkesége lett, a katasztrófák helyszínére az elsők között érkeznek a keresztények. A szenvedélybetegek számára egyetlen kiút, ha nagyobb szenvedély kioltja a kisebbet. Itt ismét csak az egyház kerül kiemelt helyzetbe. A serdülőknél elképzelhetetlen nehéz feladvány a bennük zajló fejlődés. Általános iskolás éveikben megérik a testük, a faj- és önfenntartó ösztönpár tumbol bennük, ugyanakkor döntésképtelenek. Általában elhibázzák a pályaválasztást, a párválasztást. Hivatás helyett állást keresnek, kapcsolataikban megalégszenek az alkalommal, az élet elajándékozásáról nem is hallanak. Figyelve őket, a szívem szakad, mint Szent Pálnak, amikor hiányzó rokonaira gondolt (vö. Róm 9,3). Bátorítom papjainkat, pedagógusainkat, mondván nincs ellenfél, nincs más megoldás, csak mi segíthetünk. A látszólag elveszett fiatal nem halt meg, csak „alszik” (Lk 8,52), ránk vár.

A szép szerelmet, a tartós párkapcsolatot, a termékeny életet nem lehet „felvilágosítással” terjeszteni. A gyógyszergyárak reklámjai, a test örömeit hirdető filmek nyomába sem érnek ifjúsági találkozóinknak, nyári táborainknak, meghitt lelkigyakorlatainknak. Máig emlékszem a szlovák rendszerváltás mosolygós tömegtüntetésére. Énekelve, ringatózva vitték hatalmas feliratukat: „Ki, ha nem mi, mikor, ha nem most!”

Mi a véleménye és tapasztalata arról az immár régi jelenségről, hogy sokan azt vallják: Jézus tanítását elfogadják, de az egyházat mint intézményt elutasítják? („Jézus igen! Az egyház nem!”)

Az egyházat tagadó mondás mélyén fájdalom rejlik. Aki így beszél — már ha tudja, hogy mit beszél —, az csalódott. Számára valaki lejáratta a Jóhírt. Ami maradt és öröklődött, az denaturált, áramtalanított hit. Egyébként mindaz, aki Jézust és a Bibliát elfogadja, jó úton jár. Nem az a gond, amit hirdet, hanem amiről hallgat. Jézus egész földi élete a folytatásért történt. Nem zárhatjuk őt a múlt kalodájába. Őrá nem elég emlékeznünk, vele találkozni kell. Ő ezt akarta, amikor tanítványokat nevelt, országát hirdette, közösségét alapozta.

Szent Pál korintusiakhoz írt levelében jelent meg a legszemléletesebben az összefüggés: „Ti Krisztus teste vagytok s egyenként tagjai” (1Kor 12,27). Amennyiben valaki csak a test fejét akarja, az valójában amputálja Krisztust, mint annak idején a hóhér Keresztelő Szent Jánost (Mt 14,10). Nem telibe találja az igazságot, hanem attól épp megfosztja magát, megreked a múltban, így számára csak az Írás betűje marad (2Kor 3,6).

Míndez a gyakorló hívő számára magától értetődő, a hit azonban nem öröklődik. A nemzedékváltozásokat kíséri a bibliai keresés öröme (Mt 13,44), s egyúttal az elvesztés kockázata (Mt 17,17). Aki e ponton lemarad, az hamar megbotránkozhat valami látszaton. A Valóságügyi Hivatal, a Szerartás Szolgáltató, a Hagyományőrző, a Rendfenntartó az emberek tudomásul veszik ugyan, de eszükbe sem jut ilyesmiért élni-halni.

Egyesek botránkozása viszont nem jelenti az egész közösség végétét. Az újkori üldözések Tertullianust igazolták. Valahányszor „le-

kaszáltak”, többen lettünk. Meghurcolt papjainkra büszkék voltunk, sűrűsödtek az egyházi hivatások. A nyolcvanas évek elején, amikor néhányszor találkoztam akkori művészekkel, rockzenészekkel, elismerést éreztem viselkedésükből. Ők már nem emlékeztek földesurakra, békepapokra. Kiderült, jóvá lehet tenni vétkeket, ki lehet vívni tekintélyt. Biztos vagyok benne, máig sincs veszve Isten ügye, az egyház sorsa. Ahol mégis „bénaként” fekszik, ott nincs „Embere” (Jn 5,7).

Milyennek képzeli el a hatékony ifjúsági pasztorációt? A hitoktatást?

Akik a fiatalokkal szót akarnak érteni és maradandó eredményekre törekszenek, csak az ima és a munka összhatásában bízhatnak. Kapcsolatainkban döntő a másik megértése, ugyanakkor annak meghaladása, az igényesség, az „elvárás”. Nem elég a pünkösdi csodában említett „anyanyelvi” megszólítás (ApCsel 2,7), igehirdetés is kell, amint azt tette Péter is (ApCsel 2,38), Pál is (1Kor 14,5). A kegyelmi alapozás, majd a pszichikai gondozás után szociológiailag tovább kell kísérenünk a ránk bízottat. A feladatsor így alakul:

A személyt neveljük a közösség tagjává, vagyis a halászó apostolok nyelvén szólva a „nagyobb halakat” gyűjtjük kosarakba (Mt 13,48)!

A közösségeket barátoktassuk egymással! A lelkeségi mozgalom fedezze fel a plébániát, az egyházi iskolás gazdagítsa egyházmegyéjét! Az imakörök addig meddők, amíg rá nem találnak a világegyházra.

A hívőket döbbsentsük rá, akkor válnak hitelessé, amikor az idegenek felé fordulnak!

Ezeken az áramlásirányokon nem tanácsos változtatni. A kihagyott fokozatok miatt a nevelés elakadhat, pusztá továbbképzéssé, vagy öncélú népszórakoztatássá zsugorodhat. Közeledjünk bizalommal a fiatalokhoz, mert a maiak nem rosszabbak a régiéknél, ez a pasztorációs terület nem nehezebb a többinél. A kezdők őszintesége az elfelejtett Evangéliumot takarhatja. A serdülők szakítanak a múltjukkal, nekiugranak az ismeretlennek, ebben alkalom nyílik a transzcendenciára is. A szerelmes és akárki más, aki közösségre talál, az nyitott az újra, befogadja az Evangéliumnak is, ha azt valaki hitelesen meghirdeti. A bűntől, bajtól sebzettek sem „ellenségeink”, hiszen talán tudtukon kívül, de ránk várnak. Ami Európában körbevesz és megriaszt, egyúttal szóltanul hívogat is: „Jöjj és segíts!” (ApCsel 16,9).

Az egyház tagjai közül kik milyen szerepet vállalhatnak az új evangelizációban (püspökök, papok, szerzetesek, világiak)? Vagyis kiket tekinthetünk az új evangelizáció „alanyainak”?

A II. Vatikáni zsinat észrevette a háború utáni Európa elesettségét. Egyházunk vezetői felismerték a ránk váró munka és a rendelkezésre álló munkás aránytalanságát (Mt 9,37), majd a megújulás élére álltak.

Ami addig kolostorok csendjében, vagy a Nem York-i aszfalton kísérletnek számított, amiért hazánkban börtön járt, az az egyház napiparancsa lett. Róma és a püspökök igyekeztek szóvá tenni szociális, erkölcsi problémákat. A belső párbeszéd során tisztázták hitünk néhány feledésbe merült vagy vitatott részletét. A teológusok ma már vallják a teremtésvédelmet, az embervédelem területén

pedig megkülönböztetik a marxista felszabadítás teológiáját Krisztus megváltó áldozatától. A Bibliában tanult tekintélyi elvek mellett felsorolják azok észérveit is. Kialakították a társadalomtudomány, a közgazdaságtan, majd a bioetika szakterületein a keresztény álláspontot. A Tanító Egyház a Tanúságtevők Egyházává fejlődött, így alkalmassá vált az új világ előtti bemutatkozásra; sokak számára könnyebb lett a hit elfogadása. Megújultak intézményeink, így a papnevelés is. A jelöltek szentelésük előtt plébániai gyakorlaton vesznek részt, ami persze nem irodai ügyeletet, hanem például hit-tanórát, kórházlátogatást vagy ifjúsági tábort jelent.

Természetesen a kívülállókkal leginkább azok értenek szót, akik köztük élnek, sorsukban osztoznak. A világiak hazai kiképzése régen elkezdődött, csakhogy új gond jelentkezett. Az egyetemi végzettséggel rendelkező hitoktatókat, egyházzeneészeket, népművelőket nem tudjuk megfizetni.

Mentségünkre felhozhatjuk elszenvedett múltunkat, a drámai népességsökkenést, a hiányzó etika oktatást, az agonizáló hitoktatást, az introvertált közösségeket. Néhol megállt az idő, nem értik a problémát, nem igénylik a segítséget, észre sem veszik elszigeteltségüket. Sokan lemondtak a hiányzókról, pedig ez a fásultság a hívó „klinikai halála”. Aki nem apostol, az aposztata. Ma már az elvek világosak, a végrehajtás viszont vánszorog.

Az egyházhú lelkiségi mozgalmak új lendületet adnak/adhatnak-e az új evangelizációnak?

A Zsinatot előkészítő műhelymunkák (többek között a belgiumi Chevetogne-ban, a német Beuronban, a francia Taizében), a katolikus egyetemek kutatásai, a szerzetesek szorgalma, a világiak tanúságtétele, mint folyamrendszerek deltája, összegződött, és életet gyümölcsözött. Az egyház új tavasza elkezdődött. Kihaló szerzetesrendek házaikat átadták imádkozó fiataloknak. Ezzel a római szakemberek új kihívás elé kerültek. Az eddigi kereteket megpróbálták összeegyeztetni a felbukkanó új hivatásokkal. A szinte azonosíthatatlan karizmák hitelességéről az intézménynek kellett döntenie. A nyugati egyházban addig tapasztalt ingerült kritika a mozgalmakban elhalkult. Ők engedelmességek az Embernek és dicsőítették Istent. Utánpótlásukat többnyire a világhírű zarándokhelyen, Arsban nevelik.

Magyarországon a hetvenes években lett szembetűnő a fellendülés. A vértanúk és hitvallók öröksége jó talajt eredményezett Isten Igéje számára. A fővárosi templomokban több száz fős hittanos csoportok alakultak. A Hittudományi Akadémián az évek során ezrek tanultak teológiát. A megüresedett plébániákat ellepték a lelkigyakorlatosok, leállíthatatlanul megindultak a nagymarosi, máriagyűdi, majd a debreceni, egerszalóki találkozók. A piaristák, benecések, ferencesek az igényesebbek számára bentlakásos nagyheti hétvégéket szerveztek. Az állam gyanakodott, a püspökök vívódtak, végül a tapasztalatok ismét Joel prófétát igazolták: a Lélek kiáradt (Jo 3,1), a hierarchia pedig azt nem fojtotta el (1Tessz 5,19).

Ez az összeműködés és annak áldása így is maradt. Az Ifjúsági Világtalálkozókon rég nem látott tömegek tapsolják meg Jézus Krisztust és annak földi képviselőjét, a Szentatyát. A Karizmatikus Megújulás, a Fokolár, a Regnum, a Mécs, a Házás Hétvége, az Emmánuel, a Nyolc Boldogság, az Antióchia, a Cursillo meg a többiek az egész nagy közösséget erősítik. A lendületet fékezi, ha egy csoport csak magát akarja tökéletesíteni, vagy ha a vezetés csak a múlt alapján tájékozódik. A megújulás elakad, ha megrekedünk egymás bírálgatásánál. A hit újrahirdetése az egész egyház erejét igényli. Amint az emberi test teljes bőrfelületén lélegzik, úgy Krisztus Teste összes tagjában, minden pillanatában evangelizál.

Mit jelenthet az „új evangelizáció” a hívek különböző csoportjainak (elkötelezett hívők, vasárnapi keresztények), illetve mit a nem-hívőknek? Hogyan lehet megszólítani őket?

Az evangelizáció érdekében nem kereshetünk — az ókori varázsló módjára — valami „trükköt” (ApCsel 8,19). Jézus Krisztus nem módszerekkel hatott, nem tanult idegen nyelvet, nem vett részt képzésen. Titka a lényében rejtett. Ismerte övét, szánta a tömeget, és oly szépen szólt, hogy „az egész világ utána futott” (Jn 12,19).

Az etika alapja a természetesség, lépcsője az őszinteség, kapuja az igazság. Az igaz és a jó megmozdítja az akaratot, a szép megdobogtatja a szívet, vagyis elkezdődik a belső utazás a személyiség központja felé. A mindenkori evangelizáció ennek meghódítására készül. Nem akar legyőzni, csakis meggyőzni szeretne. A kölcsönös megtérés megelőz minden reformot. Mielőtt mi a szánkat, a partner pedig a „fülét” megnyitná, rendbe kell tenni dolgainkat. Csak a saját „gerendánk” eltüntetésé után foglalkozhatunk a másik „szálkájával” (Mt 7,5).

Ezek után érthető, hogy a tétlen „pásztor”, a tétova „trombita”, az elhallgatott Jóhír nem hozza lázba a világot. A kinyilatkoztatott igazságokat nem örököljük, azokat csak átadni és átvenni lehet. Ezért kell úton lennünk, mindenki adósaként!

A biblikus idők óta persze néhány dologra rájöttünk. Ma már sokszorosíthatunk, telefonálhatunk, viszont alig halljuk a Katolikus Rádiót. A tévé főműsor idejéből többnyire hiányzik „időszámításunk kezdete”, s minden, ami abból származott. Az iskolákban még nem tanulható, hogyan kell emberként élni. Számos hívő magánügyének tekinti hitét és szívből utálja a közéletet. Nem mernek előre köszönni, vagy párbeszédbe elegyedni. Az „ellenfelet” tévedésből sem dicsérjük meg, a magunk igazát még a bűnbánatban sem kérdőjelezzük meg. Egyszóval van mit kezdenünk és folytatnunk.

A bennfentes hívők tolvajnyelve egyre érthetlenebb a mai ember, főleg a fiatalok számára. Hogyan lehetne a mai ember nyelvére (gondolkodás- és életmódjára, kultúrájára)

Az egyház „mélypontjaiból” akkor lesz „ünnepély”, ha Isten válik életünk főszereplőjévé. Ennek hiánya miatt jajongott Jeremiás próféta, emiatt ette tekercsét Ezékiel, ezt jövendölte a Jelenések Könyve, és erről szól az egyháztörténelem. Persze materialista tévedés lenne, ha azt vélnénk, a mennyei változás átcsap minőségbe. A halmozott szóból nem lesz tett (Mt 6,7). Az ismételt gesztus lehet sámántánc is, de az extázis még nem okvetlenül istentalálkozó. A kínai mondás szerint, ha a butának a Holdat mutatod, az ujjadat nézi. Az

lefordítani az Evangéliumot?

evangelizációnak nincs technikája, a Szentlélek „nyelve” tanulhatatlan, mert ajándék. Egyetlen lehetőségünk az ébredésre, a teljesen másra, ha az Úr értünk jön. A centrálék, a reaktorok környékén változik a „térerő”, sugárzás történik. A mi Eucharisziánk előtt sem marad érintetlen a világ. Aki figyel rá, bízunk benne, az átalakul. Kinyílik, befogad, aztán „sugárzik”. Így indult a huszadik század összes „megújulási mozgalma”. A helyes sorrend: elfogadás — befogadás — ajándékozás. Előbb kell meghökkentenünk (például a jósággal), aztán elgondolkodtatnunk. Első az orthopraxis, annak járnyomában az orthodoxia. Rá kell találnunk az „Illőre”, csak aztán jöhet az illeszkedés. Hamis környezetben nem maradhatunk illedelmesek, ilyen helyzetben a jellem a döntő, ami néha szembeszegül az elvárással. A kincs váltja ki a kincskeresést. Az etika alapozza a vallást, a hitből fakad az erkölcs.

Isten abszolút jóságában előlegezheti a misztikát, amint azt megtette Mózes idejében a hetven férfival (Szám 11, 25–29), vagy az Újszövetségben a pogány Kornéliusz lakásán (ApCsel 10). Ilyenkor, hogy el ne tékozzunk amit kaptunk, a csúcsponthoz „dőféspontot” is kapunk (vö. 2Kor 12,7), így jutunk el a „kitöréspont”hoz”.

Milyen különbségeket lát a magyar egyház és a világegyház többi részének helyzete között?

A világháború utáni évtizedekben lemaradtunk a nyugati egyházrészekhez képest. Ez viszont nem érintette hitelességünket. Amikor először jártam „ad limina” látogatáson Rómában, jólesett a biztatás: „Ha Nyugatra utaznak, ne viselkedjenek úgy, mint a gyerekek, ne utánozzanak okvetlenül másokat! Amin önök keresztülmentek, az »kvalifikáció« a világegyházban.” Mi ugyanis addig nem járhattunk rangos egyetemekre, útlevel és posta híján legfeljebb belföldön csomagolhattunk, ha tetten érték hitoktatás „bűncselekményével”. Azóta a tudást pótolhattunk és az újabb megalázásokat is viselhetjük. A hátrányunk csökkent, a lehetőségünk növekedett. A Kelet-Nyugat közti szellemi „törésvonal” mentén kitarva részesei lehetünk a csodának: Európa ismét két tüdővel lélegzik és evangelizál.

A VIGILIA KIADÓ AJÁNLATA

Terri Apter: Testvérkötelék	2.800,-
Paul M. Zulehner: A gyermek a család szíve	1.900,-
Dobai Lili: Formula pietatis	1.100,-
A költészet jelenléte. In memoriam Czjzek Éva	1.200,-
Leo Maasburg: Teréz Anya. Csodálatos történetek	3.200,-
Jean-Louis Chrétien: A felejtethetlen és a nem remélt	2.500,-
Lukács László: Az Ige asztalánál	2.900,-
Johann Baptist Metz: Memoria passionis	2.700,-
Borbély Szilárd: Egy gyilkosság mellékszálai	1.700,-
Máthé Andrea: Útvesztőben	1.100,-